

Нові підходи у доборі суддів та їх відповідальності

В. В. Панасюк

*Начальник відділу з питань правосуддя
Департаменту законодавства про правосуддя,
правоохоронної діяльності та антикорупційної
політики Міністерства юстиції України*

Згідно зі статтею 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Зазначені положення Основного Закону недвозначно дають зрозуміти місце і роль судової влади в житті нашої держави, тим самим визначаючи незмінність курсу розвитку останньої на шляху демократичних перетворень.

Приведення судової системи до міжнародних стандартів було одним із зобов'язань, які Україна взяла на себе при вступі до Ради Європи. Приділення значної уваги питанню здійснення правосуддя є цілком зрозумілим і логічним з боку європейського співтовариства країн, що на своєму прикладі історично довели ефективність дії встановленого в них принципу панування (верховенства) права.

Розглядаючи питання забезпечення належної організації судової влади, слід виходити з того, що механізми та процедури, як розгляду справ у судах, так і побудови та взаємодії між собою її інститутів мають бути максимально прозорими і об'єктивними. Далеким не останнім місцем в цьому процесі відіграють здатність та можливість судової системи самостійно вирішувати проблеми своєї діяльності. Насамперед це має стосуватись питань добору і відповідальності суддів, людей,

покликаних своїми діями забезпечити повноцінну роботу основного інституту захисту порушених прав в державі – незалежного та справедливого суду. Саме ці два напрями роботи з удосконалення законодавства стали одними з головних при проведенні Президентом України влітку цього року судової реформи.

Так, 7 липня 2010 р. Парламентом прийнято ініційований Президентом України Закон «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), який вже 30 липня набрав чинності. Уперше за роки незалежності Україна отримала дійсно прозорий та доступний для кожного порядок добору суддів, а також оперативний, побудований на об'єктивних критеріях механізм притягнення їх до відповідальності.

Створення нового органу у системі судоустрою

Насамперед варто відзначити, що відповідно до Закону створено постійно діючий орган в системі судоустрою України – Вищу кваліфікаційну комісію суддів України (далі – Комісія). Згідно з положеннями Закону це буде єдина кваліфікаційна комісія, яка безпосередньо забезпечуватиме добір суддівських кадрів та вирішуватиме питання дисциплінарної відповідальності суддів місцевих та апеляційних судів.

Комісія діє у складі одинадцяти членів, які є громадянами України, мають вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менше двадцяти років. До складу Комісії входять: шість суддів, які призначаються з'їздом суддів України; дві особи, які призначаються з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ; одна особа, яка призначається Міністром юстиції України; одна особа, яка призначається Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; одна особа, яка призначається Головою Державної судової адміністрації України.

Враховуючи, що більшість у складі Комісії становлять судді, це в повній мірі відповідає міжнародним стандартам, зокрема в частині, щоб «суд над суддями здійснювали самі ж судді».

З метою належного виконання покладених на Комісію завдань вона має право витребувати та одержувати необхідну інформацію від суддів, Державної судової адміністрації України, органів суддівського самоврядування та інших судових органів, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян та окремих фізичних осіб, ненадання якої тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Для організаційного забезпечення діяльності Комісії Законом створено секретаріат. Також при Комісії діє служба дисциплінарних інспекторів.

Положеннями Закону передбачено право на оскарження до суду рішень Комісії, а у визначених Законом випадках також до Вищої ради юстиції.

Запровадження нового порядку добору суддів на засадах прозорості та конкурсності

За новим порядком кожен, хто відповідає встановленим Конституцією України вимогам (вік 25 років; наявність вищої юридичної освіти і стажу роботи в галузі права не менш як 3 роки; проживання в Україні не менш як 10 років; володіння державною мовою), матиме право безпосередньо звернутись із заявою до Комісії. Форма і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді розміщуватимуться на офіційному сайті Комісії.

У Законі чітко визначені поняття: «вища юридична освіта», – якою ви-

знається вища юридична освіта здобута в Україні за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, а також вища юридична освіта, здобута в іноземних державах за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем та визнана в Україні в установленому законом порядку; «стаж роботи у галузі права» – це стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче спеціаліста.

Суттєво позитивним моментом в Законі є встановлення чіткого переліку документів, що додаються до заяви кандидата в судді. На необхідності вдосконалення питань у цій частині наголошували експерти Ради Європи у своїх висновках на попередні законопроекти з питань судоустрою і статусу суддів.

Так, особа, що претендує на зайняття посади судді, разом з письмовою заявою повинна додати: копію паспорта громадянина України; заповнену анкету кандидата на посаду судді, що містить інформацію про нього; копію диплома (дипломів) про освіту, науковий ступінь або вчене звання; виписку з трудової книжки про стаж роботи у галузі права; висновок медичної установи про стан здоров'я кандидата, форма якого, а так само медичні установи визначаються Комісією за погодженням з центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я; письмову згоду на збирання, зберігання та використання інформації про себе з метою оцінки готовності до роботи на посаді судді та проведення щодо себе спеціальної перевірки.

Гарантією дотримання зазначених вимог є встановлена Законом заборона вимагати від кандидатів в судді інших, не передбачених Законом документів.

Після здійснення Комісією на основі поданих документів перевірки на відповідність кандидатів встановленим вимо-

гам та організації проведення щодо них спеціальної перевірки в порядку, визначеному законом, вони допускатимуться до складання іспиту перед Комісією на предмет виявлення рівня їх загальних теоретичних знань у галузі права.

Варто наголосити, що така спеціальна перевірка проводиться лише на першому етапі – у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, а не на всіх наступних, як це було до прийняття Закону.

Прогресивною новелою Закону є запровадження обов'язкової спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді. Так, кандидати, які успішно складуть іспит перед Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, направлятимуться для проходження спеціальної підготовки до спеціалізованого юридичного вищого навчального закладу четвертого рівня акредитації та до Національної школи суддів України.

Програма навчання під час проходження кандидатом спеціальної підготовки включатиме як отримання теоретичних знань, так і практичних навиків.

Програма та порядок проходження спеціальної підготовки затверджуватиметься Комісією за погодженням зі спеціалізованими юридичними вищими навчальними закладами четвертого рівня акредитації та Національною школою суддів України. Строк проходження такої підготовки складатиме 6 місяців.

Такі новели в повній мірі відповідають загальновизнаним міжнародним стандартам у сфері правосуддя. Так, зокрема у висновку № 4 (2003) Консультативної Ради Європейських Суддів щодо належної первинної підготовки та підвищення кваліфікації суддів рекомендовано «введення обов'язкової початкової підготовки суддів за програмами, які відповідають професійному досвіду призначуваних на суддівські посади осіб».

Проходження такої підготовки забезпечуватиметься за рахунок коштів Державного бюджету України. За кандидатами на посаду судді зберігатиметься основне місце роботи та виплачуватиметься стипендія у розмірі двох третин від посадового окладу судді місцевого суду загальної юрисдикції. Запровадження зазначених гарантій на законодавчому рівні, безумовно, свідчить про забезпечення державою можливостей кожного, хто виявив бажання стати суддею, пройти необхідні для цього процедури незалежно від місця свого проживання та фінансово-матеріального становища. Зазначене є реалізацією конституційних положень щодо рівності прав громадян перед законом.

Після проходження спеціальної підготовки кандидати в судді допускатимуться до складання кваліфікаційного іспиту, який полягатиме у виявленні належних теоретичних знань та рівня їх професійної підготовки, ступеня готовності здійснювати правосуддя з питань юрисдикції відповідного суду, а також їх особистих моральних якостей. Кваліфікаційний іспит проходитиме у формі анонімного тестування з метою виявлення рівня теоретичних знань та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня практичних навичок та вмінь у застосуванні закону.

Як і попередньо зазначені стадії добору суддів, складання кваліфікаційного іспиту відбуватиметься максимально прозоро, оскільки фіксуватиметься за допомогою засобів відео- та звукозапису у спеціально відведеному для цього приміщенні Комісії. Порядок складання кваліфікаційного іспиту та методику його оцінювання визначатиме Комісія.

За результатами складання кваліфікаційного іспиту відповідно до набраних балів Комісією формуватиметься рейтинг кандидатів з одночасним зарахуван-

ням їх до резерву на заміщення вакантних посад судді. Результати кваліфікаційного іспиту вважатимуться дійсними протягом трьох років. Інформація щодо результатів кваліфікаційного іспиту, місця кандидатів у рейтингу розміщуватиметься на офіційному сайті Комісії і буде загальнодоступною.

Важливо, що Законом передбачено можливість оскарження кандидатом на посаду судді результатів кваліфікаційного іспиту до Вищої ради юстиції, яка може переглянути рішення Комісії та, при наявності достатніх підстав, прийняти рішення про необхідність проведення повторного кваліфікаційного іспиту.

Також Законом надано можливість особі, яка не складе кваліфікаційного іспиту, скласти повторно такий іспит не раніше ніж через рік, а в разі повторного нескладення – не раніше ніж через 2 роки.

Наступною стадією процесу добору суддів є проведення Комісією конкурсу на заміщення вакантних посад судді. Так, після відкриття вакантної посади (посад) судді з метою проведення конкурсу на її заміщення Комісія на своєму сайті розміщуватиме відповідну інформацію, а також публікуватиме про це оголошення в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр». Вказана інформація (оголошення) міститиме відомості щодо найменування суду, в якому є вакантні посади суддів, кількість таких посад, умови конкурсу, дата, час і місце його проведення.

Право звертатись до Комісії з заявою про участь у конкурсі матимуть кандидати, що перебувають у резерві. Після надходження до Комісії у встановлений строк заяв, проводитиметься конкурс на заміщення вакантних посад судді. Першочерговим критерієм для відбору є кількість набраних кандидатами балів при складанні кваліфікаційного іспиту. У разі, якщо на одну і ту ж вакантну по-

саду судді претендуватимуть кандидати, в яких однакова кількість балів, перевага надаватиметься тому кандидату, що має більший стаж роботи у галузі права.

За результатами проведеного конкурсу, Комісія, відповідно до кількості вакантних посад судді, надсилатиме до Вищої ради юстиції рекомендації про призначення кандидатів суддями. Відповідно до внесеної Комісією рекомендації Вища рада юстиції буде розглядати на своєму засіданні питання про призначення кандидата на посаду судді та в разі прийняття позитивного рішення вноситиме подання Президентові України про призначення кандидата на посаду судді.

Призначення кандидата суддею Президентом України здійснюватиметься протягом тридцяти днів з дня внесення подання Вищої ради юстиції.

В даному випадку також важливо відзначити врахування міжнародних стандартів у сфері судоустрою. Так, згідно з Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів»: «орган, який приймає рішення про відбір суддів, повинен бути незалежним від уряду та адміністрації; у тих випадках, коли конституційні або юридичні положення і традиції дають можливість урядам призначати суддів, мають бути передбачені гарантії для забезпечення того, щоб процедури призначення суддів на практиці були прозорими та незалежними».

З аналізу вищезазначеного порядку добору суддів є цілком зрозумілим, що вперше за роки незалежності України з процесу призначення суддів усунуто політичну складову, що, зокрема було схвально оцінено Радою Європи в особі Венеціанської комісії (висновок щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів», схвалений на її 84-му пленарному засіданні 15-16 жовтня 2010 р.).

Об'єктивні підходи у питанні відповідальності суддів

Суттєвого оновлення зазнав інститут притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, який також враховує загальновизнані міжнародні стандарти та пропозиції Венеціанської комісії.

Основними прогресивними новелами процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є: встановлення в Законі чітких підстав для дисциплінарної відповідальності суддів; надання права кожному, кому відомі факти порушення суддею закону, звернутися до Комісії з відповідною заявою; чітке регламентування процедури здійснення дисциплінарного провадження; можливість судді, відносно якого проводиться дисциплінарне провадження, мати представника.

Водночас Законом встановлено чіткі строки притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та передбачено безперервний і прозорий механізм розгляду цих питань навіть у тих випадках, коли суддя умисно ухиляється від явки на засідання Комісії.

Так, відповідно до положень Закону підставами дисциплінарної відповідальності судді є: істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом; порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості; необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову; невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом; порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу); систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет

правосуддя; розголошення таємниці, що охороняється законом, у тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні; неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майновий стан, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей.

Зауважимо, що скасування або зміна судового рішення не тягне за собою дисциплінарної відповідальності судді, який брав участь в його ухваленні, крім випадків, коли порушення допущено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків, що і необхідно з'ясувати Комісії.

Отже, кожен, кому відомі факти порушення суддею закону, має право звернутися з заявою до Комісії. Зразок заяви щодо неналежної поведінки судді буде розміщений на сайті Комісії, що надасть можливість особі, яка звертається, вказати всю необхідну інформацію. З метою унеможливлення впливу будь-кого на процес здійснення перевірки даних щодо наявності підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, шляхом автоматизованого розподілу буде визначатись член Комісії, який здійснюватиме таку перевірку.

З метою підготовки обґрунтованого висновку Законом надано низку повноважень члену Комісії, який здійснюватиме перевірку викладених в заяві фактів, а саме: ознайомлюватися з матеріалами судових справ, робити з них копії; опитувати суддів та інших осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку; отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми влас-

ності та підпорядкування, громадян та їх об'єднань необхідну для проведення перевірки інформацію.

Член Комісії за результатами перевірки складатиме висновок з викладенням фактів та обставин, виявлених у ході перевірки, та пропозицією про відкриття чи відмову у відкритті дисциплінарної справи. Висновок члена Комісії та зібрані у процесі перевірки матеріали передаватимуться на розгляд Комісії.

З метою всебічного та оперативного розгляду заяв про неправомірні дії суддів та підготовки у зв'язку з цим відповідних матеріалів для розгляду на засіданні Комісії діє служба дисциплінарних інспекторів.

Так, Законом передбачено, що дисциплінарні інспектори за дорученням члена Комісії здійснюватимуть попередній аналіз заяв про неправомірні дії суддів з метою виявлення підстав для відкриття дисциплінарної справи та підготовки проекту висновку про наявність підстав дисциплінарної відповідальності, а також виконуватимуть інші доручення члена Комісії в ході дисциплінарного провадження.

Розгляд дисциплінарної справи відбувається на засіданні Комісії, на яке запрошуються особа, за зверненням якої відкрито справу, суддя, стосовно якого відкрито справу, та в разі необхідності й інші заінтересовані особи.

У разі неможливості з поважних причин взяти участь у засіданні Комісії суддя, справа стосовно якого розглядатиметься, матиме змогу надати по суті порушених питань письмові пояснення, які долучатимуться до матеріалів справи. Письмові пояснення судді оголошуватимуться на засіданні Комісії в обов'язковому порядку. Повторна неявка такого судді на засідання Комісії буде підставою для розгляду дисциплінарної справи за його відсутності.

Слід відмітити, що встановлення такого порядку розгляду дисциплінарної справи спрямоване на його оперативність та унеможливлення зловживання суддею своїм становищем, уникаючи засідання Комісії, при цьому блокуючи розгляд питання.

Розгляд дисциплінарної справи стосовно судді відбуватиметься на засадах змагальності. На засіданні Комісії заслуховуватимуться повідомлення члена Комісії, який здійснював перевірку, про результати перевірки; пояснення судді, стосовно якого розглядатиметься справа, або його представника; а також інших заінтересованих осіб.

Під час розгляду дисциплінарної справи суддя чи його представник матимуть право надавати пояснення, ставити запитання учасникам провадження, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи.

При обранні дисциплінарного стягнення стосовно судді враховуватимуться характер проступку; його наслідки; особа судді; ступінь його вини, обставини, що впливають на можливість притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Рішення у дисциплінарній справі прийматиметься Комісією більшістю від її загального складу. Перебіг розгляду дисциплінарної справи стосовно судді та оголошення його результатів фіксуватимуться технічними засобами.

Згідно Закону до судді може бути застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді догани.

За наслідками дисциплінарного провадження Комісія, в разі виявлення достатніх підстав для звільнення судді з посади, вправі прийняти рішення про направлення відповідної рекомендації до Вищої ради юстиції.

Інформація про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності опри-

люднюватиметься на сайті Комісії разом з копію відповідного рішення Комісії.

Суддя, стосовно якого винесено рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності, матиме право його оскаржити до Вищої ради юстиції або до суду.

Вищезазначені новели законодавства у сфері судоустрою, безумовно, свідчать про якісне оновлення судової системи України. Встановлення прозорих правил, приведення інститутів добору суддів та притягнення їх до відповідальності у відповідність до міжнародних стандартів закладають підвалини значного покращення якості правосуддя України шляхом підвищення рівня кваліфікації та дисципліни судових кадрів.

Результати реалізації нових підходів у сфері судоустрою навряд чи будуть миттєвими, оскільки час для побудови нових механізмів та безпосереднього їх функціонування природньо проходитиме еволюційно. Добір висококваліфікованих кадрів та звільнення з посад недобросовісних суддів відбуватиметься поступово. Однак, вже сьогодні є очевидною незворотність цього процесу, кінцевою метою якого має стати підвищення рівня довіри громадян до судової влади, яка повинна забезпечувати ухвалення справедливих рішень, а не створювати підстави для пошуку сторонами правди у вищих судах.

В. В. Одарченко

завідувач відділу підготовки матеріалів про звільнення суддів за загальними обставинами секретаріату Вищої ради юстиції

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» спрощено порядок звільнення суддів з посад у відставку та за власним бажанням

Частина п'ята статті 126 Конституції України встановлює вичерпний перелік підстав звільнення судді з посади. З них підставами звільнення за загальними обставинами є:

- 1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
- 2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 7) припинення його громадянства;
- 8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI було спрощено процедуру звільнення суддів з посад у відставку та за власним бажанням.

Згідно із Законом України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року № 3018-III кваліфікаційні комісії суддів України давали висновок про можливість звільнення з посади судді з підстав, визначених статтею 126 Конституції України та статтею 15 Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року № 2862-XII, надсилали його до Вищої ради юстиції, яка вносила подання про звільнення судді з посади до органу, який його призначив чи обрав. При цьому, підготовкою матеріалів щодо звільнення суддів займалась Державна судова адміністрація України (далі – ДСА України). Таким чином, процес звільнення судді з посади у відставку та за власним бажанням значно затягувався. Наприклад, суддя загального суду подавав заяву до територіального управління ДСА України, територіальне управління ДСА України готувало матеріали про звільнення та направляло до відповідної кваліфікаційної комісії суддів для розгляду та прийняття рішення, після прийняття рішення кваліфікаційна комісія суддів направляла рішення до територіального управління ДСА України, яке надсило всі матеріали про звільнення судді до ДСА України, а ДСА України – до Верховного Суду України, голова якого як член Вищої ради юстиції ініціював питання про звільнення суддів з посад за загальними обставинами.

Стаття 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює, що суддя подає заяву про відставку, заяву про звільнення з посади за власним бажанням безпосередньо до Вищої ради юстиції.

Пункт другий параграфу 2 глави 1 розділу II регламенту Вищої ради юстиції, затвердженого рішенням Вищої ради юстиції від 4 жовтня 2010 року № 791/0/15-10, наводить перелік документів, які пови-

нні міститись у матеріалах про звільнення суддів за загальними обставинами. Крім того, на офіційному сайті Вищої ради юстиції створено розділ «Роз'яснення законодавства», в якому наводяться зразки заяв до Вищої ради юстиції, до Верховної Ради України, біографічної довідки судді та перелік документів, необхідних для встановлення стажу на посаді судді та іншої діяльності, що дає право судді на відставку (згідно зі статтею 43 Закону України «Про статус суддів», яка чинна до січня 2011 року).

Зокрема, до звернення судді, адресованого Вищій раді юстиції, обов'язково долучаються такі документи:

- заява, адресована органу, який обрав або призначив суддю;
- біографічна довідка судді за підписом посадової особи кадрової служби, за її відсутності – керівника апарату суду та скріплена печаткою суду;
- копія паспорта;
- копія диплома;
- копія трудової книжки (послужного списку);
- копії актів про призначення, обрання та переведення судді.

Копії паспорта, диплома, трудової книжки (послужного списку) повинні бути прошиті, пронумеровані та завірені підписом посадової особи кадрової служби, за її відсутності – керівником апарату суду і скріплені печаткою суду.

Також слід зазначити, що спрощено і порядок розгляду питання про звільнення судді з посади Верховною Радою України. Так, відповідно до статті 111 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» питання про звільнення з посади судді, обраного безстроково, розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України без висновку комітетів Верховної Ради України та будь-яких перевірок.

Варто зауважити, що суддя має право у будь-який час відкликати подану ним заяву про звільнення.

Регламент Вищої ради юстиції також встановлює порядок розгляду матеріалів про неможливість здійснення суддею повноважень за станом здоров'я або у зв'язку з втратою громадянства. Так, у разі отримання Вищою радою юстиції відомостей про неможливість здійснення суддею повноважень за станом здоров'я або у зв'язку з втратою громадянства, Голова Ради доручає члену Ради перевірити ці відомості. Якщо під час перевірки відомості підтвердяться (наявний медичний висновок, наданий медичною комісією, утвореною спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я, рішення суду про визнання судді обмежено дієздатним або недієздатним, що набрало законної сили, або Указ Президента України про припинення суддею громадянства), член Ради вносить Раді пропозицію про прийняття подання про звільнення такого судді з посади із зазначенням підстави звільнення і долученням до пропозиції відповідних документів.

Таким чином, норми Закону України «Про судоустрій і статус суддів» дали змогу судді за досить короткий термін звільнитися з посади, оминаючи зайві стадії розгляду його заяви про звільнення.